

Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen

Rapport med tiltaksplaner 2022-2026

Gyngereinen på Sámi klinihkka

Dato: 11. mars 2022

Innhold

Forord	4
Oppbygging av og innhold i rapporten.....	5
1. Innledning og bakgrunn.....	6
1.1 Mandat vedtatt i ledergruppen Helse Nord RHF 16. februar 2021	7
1.2 Overordnet mål	7
1.3 Lovverk og grunnlagsdokumenter	8
1.4 Prosjektorganisering	9
1.4.1 Møtevirksomhet	9
1.4.2 Brukermedvirkning.....	9
2. Beskrivelse av hvert helseforetak.....	10
2.1 Helse Nord RHF.....	10
2.2 Sykehusapotek Nord HF	10
2.3 Universitetssykehuset i Nord-Norge HF	11
2.4 Nordlandssykehuset HF	12
2.5 Helgelandssykehuset HF	13
2.6 Finnmarkssykehuset HF	14
3. Beskrivelse av potensielle samarbeidspartnere	15
4. Tiltaksplaner.....	16
4.1 Felles tiltak.....	17
4.2 Tiltaksplan for Helse Nord RHF	19
4.3 Tiltaksplan for Sykehusapotek Nord HF	24
4.4 Tiltaksplan for UNN HF	27
4.5 Tiltaksplan for Nordlandssykehuset HF	34
4.6 Tiltaksplan for Helgelandssykehuset HF	43
4.7 Tiltaksplan for Finnmarkssykehuset HF.....	49
5. Oppsummering og avslutning.....	59

Ordliste og forkortelser

Helse Nord: Hele foretaksgruppen med alle helseforetakene

Helse Nord RHF: Administrasjonen i det Regionale helseforetaket

Forvaltningsområdet for samisk språk: Områder der samisk og norsk er likestilte språk. Alle som bor i disse kommunene har rett til å bli betjent på samisk når de henvender seg til offentlige etater.

Forvaltningsområdene for samisk språk I Norge:

Troms og Finnmark:

Gáivuotna/Kåfjord

Loabák/Lavangen

Guovdageaidnu/Kautokeino

Kárášjohka/Karasjok

Deatnu/Tana

Unjárga/Nesseby,

Porsáŋgu/Porsanger

Dielddanuorri/Tjeldsund

Nordland:

Hábmer/Hamarøy

Aarborte/Hattfjelldal

Trøndelag:

Snåase/Snåsa

Raarvihke/Røyrvik

Røros

RHF: Regionalt helseforetak

RBU: Regionalt brukerutvalg

HF: Helseforetak

HOD: Helse- og omsorgsdepartement

HDO: Helsetjenestens driftsorganisasjon for nødnett

SAMINOR: Helse- og levekårsundersøkelsen i områder med samisk og norsk bosetning

Forord

I Norge har vi ett urfolk, den samiske befolkningen, og samiske pasienter har rett til spesialisthelsetjenester på lik linje med den øvrige befolkningen.

Jeg vet at samiske pasienter kan møte utfordringer i møte med spesialisthelsetjenesten på grunn av mangelfull kunnskap om samisk språk og kultur i tjenestene. I Helse Nord har vi et særlig ansvar for å sørge for alle våre helseforetak kan tilby likeverdige spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen.

Styret i Helse Nord RHF behandlet strategidokumentet «Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen» i juni 2020. De konkluderte med at det kreves en betydelig kompetanseheving om samisk språk og kultur i spesialisthelsetjenesten og ba om at tiltak for å øke denne kompetansen skulle iverksettes. Denne rapporten er et resultat av arbeidet som er satt i gang.

Arbeidet med å øke kunnskap og kompetanse om samisk språk og kultur i spesialisthelsetjenesten er i startgroen. Mitt ønske er at denne rapporten med tiltaksplaner skal være et redskap som kan bidra til å øke tjenestenes kunnskap om samisk språk og kultur.

Jeg er imponert over den innsatsen og kreativiteten som er lagt ned i dette arbeidet. Rapporten er utarbeidet i nært samarbeid med alle helseforetakene. I utarbeidelsen av egne tiltaksplaner har vi lært av hverandre og opprettet et godt kontaktnett. Jeg vil takke samisk legeförening, Regionalt brukerutvalg, og konserntillitsvalgte som har bidratt i utviklingen av dette viktige dokumentet.

Jeg ser frem til å være med på å bidra til likeverdige helsetjenester for den samiske befolkningen i årene framover. Gjennom godt lagspill, engasjement og kunnskaps- og tjenesteutvikling skal Helse Nord være en pådriver for å beholde og videreutvikle spesialisthelsetjenestene til den samiske befolkningen i Norge.

Cecilie Daae
adm. direktør

Bådådjo, 11. mars 2022

Oppbygging av og innhold i rapporten

Formålet med denne rapporten med tiltaksplaner er å sikre kvalitet og utvikle kompetanse om samisk språk og kultur i spesialisthelsetjenesten. Rapporten er utarbeidet, i henhold til strategidokumentet «Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen» (2020) kapittel 5.3: Sikre økt kvalitet og kompetanse i spesialisthelsetjenesten.

Rapporten er bygget opp som følger:

Kapittel 1 redegjør for bakgrunn, mandat, overordnet mål, lovverk, grunnlagsdokumenter og arbeidets organisering.

Kapittel 2 beskriver hvert helseforetak: Helse Nord RHF, Finnmarkssykehuset HF, Sykehusapotek Nord HF, Universitetssykehuset i Nord-Norge (UNN) HF, Nordlandssykehuset HF, Helgelandssykehuset HF og Finnmarkssykehuset HF.

Kapittel 3 beskriver aktuelle samarbeidspartnere. Eksempler på dette er samiske språkforvaltningskommuner, Sametinget samt samiske fag- og forskningsmiljø.

Kapittel 4 består av forslag til tiltaksplaner for Helse Nord RHF, Sykehusapotek Nord HF, UNN HF, Nordlandssykehuset HF, Helgelandssykehuset HF og Finnmarkssykehuset HF. I tillegg vil det fremkomme forslag til felles tiltak for Helse Nord.

Rapporten med tiltaksplaner er utarbeidet av en arbeidsgruppe i henhold til mandat. Hver enkelt tiltaksplan har vært formelt behandlet i eget helseforetak. Dette beskrives detaljert først i beskrivelsene av tiltaksplanene i hvert helseforetak.

Innholdet i rapporten skal ha en varighet på 4 år. Rapporten foreslås rullert etter 2 år.

1. Innledning og bakgrunn

Med bakgrunn i Nasjonal helse- og sykehusplan (2026-2019) ble Helse Nord gitt følgende oppdrag i oppdragsdokumentet for 2017:

- *Helse Nord RHF skal ivareta strategisk videreutvikling av spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen innenfor de rammer og prinsipper som framgår av Nasjonal helse- og sykehusplan.*

I henhold til oppdraget gitt til Helse Nord RHF og i et nært samarbeid med Sametinget og de andre regionale helseforetakene i landet ble prosjektet «Strategisk videreutvikling av spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen» opprettet. Prosjektet resulterte i strategidokumentet «Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen»

Styret i Helse Nord RHF behandlet strategidokumentet i styresak 102-2020 26.8.2020 med følgende vedtak:

1. *Styret slutter seg til strategidokumentet «Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen» og dokumentet oversendes oppdragsgiver Helse- og omsorgsdepartementet med følgende prioriteringer:*
 - *Strategi for økt kvalitet og kompetanse i spesialisthelsetjenesten prioriteres i første fase, i nært samarbeid med primærhelsetjenesten.*
 - *Det utarbeides en nasjonal handlingsplan som omfatter helsetjenester til den samiske befolkningen.*
 - *I henhold til de regionale helseforetakenes sørge for ansvar bør det jobbes videre med overordnet organisering av samiske spesialisthelsetjenester. Modell 1, videreutvikling av dagens organisering, anbefales.*
2. *Styret konkluderer med at det kreves en betydelig kompetanseheving i spesialisthelsetjenesten for å sikre at samiske pasienter får et tilfredsstillende tilbud. Helse Nord RHF vil i samarbeid med Finnmarkssykehuset HF – Sámi klinihkka sette i gang et snarlig arbeid for å øke kvalitet og kompetanse i spesialisthelsetjenesten.*
3. *Styret ber administrerende direktør om å iverksette tiltak raskt i samarbeid med Finnmarkssykehuset HF - Sámi klinihkka, og se på hvilke ressurser som må til for å få dette gjennomført.*
4. *Styret forutsetter at det videre arbeid skjer i nært samarbeid med tillitsvalgte, vernetjenesten og brukerorganisasjoner.*

Med bakgrunn i styrets vedtak og tidligere arbeid med strategidokumentet «Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen» besluttet direktørmøte 12.11.20 at det skulle opprettes en regional arbeidsgruppe med oppgave å utarbeide en plan over hvilke tiltak som må igangsettes for å øke kvalitet og kompetanse i henhold til strategidokumentet.

1.1 Mandat vedtatt i ledergruppen Helse Nord RHF 16. februar 2021

Arbeidsgruppen skal utarbeide en plan over hvilke tiltak som må igangsettes for å sikre kvalitet og utvikle kompetanse om samisk språk og kultur, i henhold til strategidokumentet «Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen». kapittel 5.3: Sikre økt kvalitet og kompetanse i spesialisthelsetjenesten. Det vil være ulike behov i hvert enkelt helseforetak og dette skal utredes og synliggjøres i planen.

Arbeidsgruppen har som oppgave å vurdere hvilke tiltak som kan bidra til å sikre at samiske pasienter får et spesialisthelsetjenestetilbud tilpasset samisk språk og kultur. Arbeidsgruppen bes om å utarbeide en tiltaksplan, med korte og langsiktige mål.

Planen skal inneholde:

- En beskrivelse av hvert enkelt HF
- En beskrivelse for hvert HF om hvilke tiltak som skal gjennomføres og hvorfor
- En beskrivelse av potensielle samarbeidspartnere som kan være aktuelle Kommuner og samiske institusjoner
- En oversikt over økonomiske kostnader og hvilke eventuelle ressurser som må påregnes ved å gjennomføre foreslåtte tiltak
- En tidslinje over når foreslåtte tiltak skal implementeres

1.2 Overordnet mål

Sikre kvalitet og utvikle kompetanse om samisk språk og kultur i spesialisthelsetjenesten.

1.3 Lovverk og grunnlagsdokumenter

- Strategidokumentet (2020) [«Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen»](#)
- Samarbeidsavtale mellom Helse Nord RHF og Sametinget
- Nasjonale lover og internasjonale konvensjoner som Norge har gitt sin tilslutning til:
 - Av ILO-konvensjonen nr. 169 art. 25 følger at utforming og gjennomføring av helsetjenester for urfolk skal skje under urfolks eget ansvar og kontroll, slik at urfolk kan nyte godt av så høy fysisk og mental helsemessig standard som mulig.
 - I Pasientrettighetsloven § 3-5 fremgår det at pasienter har krav på informasjon som er tilpasset mottakerens individuelle forutsetninger som alder, modenhet, erfaring og kultur- og språkbakgrunn. Denne bestemmelsen gir samiske pasienter rett på informasjon, som er tilpasset samisk språk- og kultur. I forarbeidet til loven er samiske pasienter særlig nevnt som målgruppe for denne bestemmelsen.
 - Sameloven § 3.5 som gir samiske pasienter utvidet rett til bruk av samisk i helse- og sosialsektoren. Samelovens ordlyd §3.5 lyder: Den som ønsker å bruke samisk for å ivareta egne interesser overfor lokale og regionale offentlige helse- og sosialinstitusjoner i forvaltningsområdet har rett til å bli betjent på samisk."
 - Helseforetaksloven §35.3.ledd fremgår det at Regionalt helseforetak skal sørge for at den enkelte pasients utvidede rett til bruk av samisk språk i spesialisthelsetjenesten blir ivaretatt, jf. sameloven § 3-1 nr. 4 og § 3-5

1.4 Prosjektorganisering

Helse Nord RHF har det overordnede ansvaret for å gjennomføre det planlagte arbeidet med å utarbeide en plan for å iverksette tiltak i henhold til strategidokumentet «Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen». Prosjekteier er Helse Nord RHF ved ledergruppen. Arbeidsgruppen ledes av Helse Nord RHF.

Arbeidsgruppe:

Tone Amundsen	Leder for arbeidsgruppen. Helse Nord RHF
Amund Peder Teigmo	Finnmarkssykehuset HF
Ellen Kalstad	Sámi klinihkka/Finnmarkssykehuset HF
Helge Pettersen	Sykehusapotek Nord HF
Inger Lise Ebeltoft	Universitetssykehuset i Nord-Norge HF
Sissel Eidhammer	Nordlandssykehuset HF
Sidsel Forbergskog	Helgelandssykehuset HF
Ester Fjellheim	Regionalt brukerutvalg Helse Nord RHF
Ann-Mari Jenssen	Konserntillitsvalgt i Helse Nord RHF
Sara Bergstrøm Oskal	Samisk legeförening

Prosjektsekretariat

Hilde Normann	Helse Nord RHF
Kari Bøckmann	Helse Nord RHF

1.4.1 Møtevirksomhet

Arbeidsgruppen har gjennomført 10 møter, 7 på Teams, 2 fysiske møter og 1 hybrid-møte på teams med fysisk tilstedeværelse. Arbeidsgruppen har besøkt helseforetakenes opptaksområder og hatt et tett samarbeid med fokus på utveksling av ideer og erfaringer. Første møte i arbeidsgruppen ble avholdt på teams 15. mars 2021 og avsluttende møte ble gjennomført på teams 5. januar 2022.

1.4.2 Brukermedvirkning

Det har vært en brukerrepresentant oppnevnt av Regionalt brukerutvalg Helse Nord RHF med i arbeidsgruppen. Arbeidet i den regionale arbeidsgruppen ble behandlet i Regionalt brukerutvalg 14. september 2021. Det har også vært orientert om arbeidet i helseforetakenes ungdomsråd og brukerutvalg. I flere av helseforetakene har representanter for Brukerutvalg og Ungdomsråd vært med i ressursgruppene.

2. Beskrivelse av hvert helseforetak

2.1 Helse Nord RHF

Helse Nord RHF skal sørge for at befolkningen i Nord-Norge og på Svalbard får de beste spesialisthelsetjenestene i den landsdelen der de bor. Nedslagsfeltet til Helse Nord omfatter de samiske språkforvaltningskommuner Gáivuotna/Kåfjord, Loabák/Lavangen, Guovdageaidnu/Kautokeino, Kárášjohka/Karasjok, Deatnu/Tana, Unjárga/Nesseby, Porsáŋgu/Porsanger, Dielddanuorri/Tjeldsund, Hábmer/Hamarøy, Aarborte/Hattfjelldal.

Helse Nord RHF eier seks helseforetak, hvorav fire er sykehus som tilbyr pasientbehandling.

- Finnmarkssykehuset
- Universitetssykehuset Nord-Norge (UNN)
- Sykehusapotek Nord
- Nordlandssykehuset
- Helgelandssykehuset
- Helse Nord IKT

Foretaksgruppen har til sammen over 18 000 ansatte.

Helse Nord RHF tilbyr spesialisthelsetjenester både gjennom egne helseforetak og ved kjøp fra private institusjoner samt lege- og psykologspesialister som det er gjort avtale med. Pasienter og pårørende skal kunne benytte de private aktørene med avtale, på lik linje med sykehusene.

2.2 Sykehusapotek Nord HF

Sykehusapotek Nord skal sikre sykehusene i Nord-Norge legemiddelforsyning av høy kvalitet og til riktig pris.

Sykehusapotek Nord skal bidra til riktig og trygg legemiddelbehandling på systemnivå og til pasient. Dette skal vi gjøre ved å bruke farmasøytisk kompetanse både i det kliniske teamet rundt pasienten, i legemiddelforsyning og i kvalitetssikring av legemiddelhåndteringen på sykehusene.

Sykehusapotek Nord skal sikre produksjons- og forsyningsberedskap og bidra til at pasientens legemiddelterapi ved utskriving opprettholdes uten avbrudd. Sykehusapotek Nord HF eier og driver sykehusapotek i Bodø, Tromsø og Harstad, og har avdelinger ved sykehusene i Narvik, Lofoten, Vesterålen, Kirkenes, Hammerfest, Alta,

Mo, Sandnessjøen og Mosjøen. Apotekene er samlokalisert med sykehus i regionen. Hovedkontoret er i Tromsø.

Den største delen av den årlige omsetningen på 552 millioner (2020) er relatert til leveranse av legemidler og farmasøytiske tjenester til sykehusene i regionen og salg av legemidler til privatkunder. I 2020 var det 170 ansatte i foretaket.

Sykehusapotekene i Bodø, Harstad og Tromsø har publikumsutsalg med et bredt vareutvalg rettet mot sykehusenes pasienter, leveranse av legemidler til sykehusene, produksjonsavdelinger som lager spesielle legemidler tilpasset den enkelte pasient og rådgivningsavdelinger som driver med klinisk farmasi, tilsyn med legemiddelhåndteringen i sykehusene og enkelte kommuner, undervisning og annen farmasifaglig rådgivning.

Avdelingene i Kirkenes, Hammerfest, Alta, Narvik, Lofoten, Vesterålen, Mo, Mosjøen og Sandnessjøen leverer legemidler til sykehusene og har rådgivning og klinisk farmasi.

2.3 Universitetssykehuset i Nord-Norge HF

Som universitets- og regionssykehus for Nord-Norge har UNN et særlig ansvar for å tilby likeverdige helsetjenester i en landsdel med store avstander, spredt befolkning og et stadig røffere klima. UNN skal stimulere og understøtte fagmiljøer i hele regionen for å sikre like gode helsetjenester i nord som i resten av landet.

Som regionssykehus har UNN ansvar for å utvikle og tilby høyspesialiserte funksjoner knyttet til pasientbehandling og diagnostikk. UNN er i tillegg lokalsykehus for befolkningen i nordre Nordland og Troms og ivaretar deres grunnleggende behov for sykehustjenester.

UNN har som universitetssykehus i oppgave å drive utdanning og forskning i nært samarbeid med UiT, Norges arktiske universitet, og andre relevante universitet og høyskoler. UNN skal bidra til forskning og utdanning i hele regionen.

UNN er en stor samfunnsaktør og en premissleverandør for hvordan helsetjenesten i nord utøves og utvikles. UNN ønsker også å være en synlig og aktiv deltaker i samfunnet, og en sentral aktør for å sikre nødvendig beredskap i regionen. For å kunne tilby god kvalitet og en sammenhengende tjeneste til befolkningen, skal UNN ha et godt og nært samarbeid med kommunene, blant annet gjennom helsefelleskap.

2.4 Nordlandssykehuset HF

Nordlandssykehuset HF er Nord-Norges nest største helseforetak med tjenestetilbud som et tradisjonelt sentralsykehus. Nordlandssykehuset har over 4000 medarbeidere og betjener en befolkning på ca. 136 000 i 20 kommuner i regionene Salten, Lofoten og Vesterålen. I tillegg til spesialisthelsetjenester til befolkningen i vårt primærområde har foretaket flere fylkesdekkende funksjoner for hele Nordland og regionale funksjoner for hele Nord-Norge.

Nordlandssykehuset har et omfattende tilbud både innenfor somatikk og psykisk helsevern og rus og er lokalisert både i Salten, Lofoten og Vesterålen. Den største delen av virksomheten er lokalisert til det somatiske og det psykiatriske sykehuset i Bodø. Foretaket har også lokalsykehus på Gravdal i Lofoten og Stokmarknes i Vesterålen, samt flere distriktpsykiatriske sentre og ambulansestasjoner i Salten, Lofoten og Vesterålen. Nordlandssykehuset er klinikkorganisert med gjennomgående ledelse på tvers av lokalisasjonene. Foretaksadministrasjonen er lagt til det somatiske sykehuset i Bodø.

Helseforetaket er en stor utdannings- og forskningsinstitusjon. I samarbeid med Universitetet i Tromsø, tilbyr Nordlandssykehuset komplett studium for femte og sjette års medisinerstudenter. Forskningsaktiviteten er stor og voksende, både innenfor somatikk og psykisk helsevern og rus.

2.5 Helgelandssykehuset HF

Helgelandssykehuset HF består av sykehusenheter i Mo i Rana, Mosjøen og Sandnessjøen. Gjennom å sette pasienten i sentrum, og med god samhandling med omgivelsene, skal helseforetaket sikre trygge og fremtidsrettete sykehustjenester basert på kvalitet, trygghet og respekt.

De tre lokalsykehusene har tilsammen cirka 1700 årsverk, og foretaket gir lokalsykehustilbud til de cirka 78 000 innbyggere på Helgeland. Det dreier seg om 11.000 heldøgnsopphold, 10.000 dagopphold, 85.000 polikliniske behandlinger innen somatikk og 47.000 polikliniske behandlinger innen psykisk helsevern/rus. Disse er lokalisert i Sandnessjøen, Mosjøen og Mo i Rana. I tillegg er det etablert DMS og DPS i Brønnøysund.

Virksomheten er organisert i klinikker for kirurgi, medisin, akuttmedisin, diagnostikk og medisinteknisk, psykisk helse og rus, prehospital. I tillegg er det egen enhet for drift og eiendom. Støttefunksjoner innen fag, forskning, utdanning, kommunikasjon, samhandling, HR og personal kommer i tillegg.

Den somatiske virksomheten er fordelt på følgende måte:

- I Sandnessjøen er det indremedisinsk og kirurgisk akuttberedskap, samt fødeavdeling. Her finner vi også øre-nese-hals, fysikalsk medisin og rehabilitering, pediatri og AMK.
- I Mosjøen er det indremedisinsk akuttberedskap. I tillegg tilbud innen hud, øye, urologi, plastikkirurg og nevrologi.
- I Mo i Rana er det indremedisinsk og kirurgisk akuttberedskap. Her er det også ortopedi, revmatologi og habilitering.

Innen psykisk helsevern og rus- og avhengighetsproblematikk er det poliklinikker innen psykisk helsevern for barn og unge, og psykisk helsevern for voksne på alle de fire geografiske stedene.

Virksomheten er fordelt slik:

- I Mo i Rana er det poliklinisk tilbud innen barne- og ungdomspsykiatri, voksenpsykiatri og rus- og avhengighetsproblematikk. Her ligger også hovedbasen for ambulant akutteam. I tillegg er det døgnbehandlingstilbud innen voksenpsykiatri og rus- og avhengighet.
- I Mosjøen er det poliklinisk tilbud innen barne- og ungdomspsykiatri, voksenpsykiatri og rus- og avhengighetsproblematikk. I tillegg er det døgnbehandlingstilbud innen voksenpsykiatri og barne- og ungdomspsykiatri.
- Sandnessjøen og Brønnøysund har poliklinisk tilbud innen barne- og ungdomspsykiatri og voksenpsykiatri.

- Habiliteringstjenesten for barn, unge og voksne er organisert under klinikk for psykisk helse og rus.

2.6 Finnmarkssykehuset HF

Finnmarkssykehuset har ansvaret for spesialisthelsetjenestetilbudet i Finnmark, og er ett av fem helseforetak i Helse Nord. Foretakets virksomhet er organisert i to sykehus og tre klinikker:

- Klinikk prehospitale tjenester
- Klinikk Alta
- Sámi klinihkka
- Hammerfest sykehus
- Kirkenes sykehus

Foretaket har faste behandlingstilbud lokalisert i åtte forskjellige kommuner i fylket, samt flere utekontorene i regi av Sámi klinihkka. Den administrative hovedbasen er i Hammerfest, hvor også det ene av foretakets to lokalsykehus befinner seg. Det andre sykehuset ligger i Kirkenes. Psykisk helsevern og rusbehandling har tilbud på alle behandlingsstedene våre.

Sámi klinihkka ble formelt etablert gjennom et enstemmig styrevedtak i Finnmarkssykehuset sitt styre 29. april 2019. Klinikken har et særskilt ansvar for å tilby og utvikle likeverdige spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen. Klinikken har integrerte tjenester innen somatikk, rus og psykisk helse. I tillegg inneholder klinikken nasjonale kompetansetjenester SÁNÁG/SANKS., lærings- og mestringstjenester, geriatri og tolketjeneste. SÁNÁG/SANKS har et nasjonalt ansvar for oppgaver innen forskning, utvikling og kompetanseheving innen psykisk helsevern og rus for den samiske befolkningen i Norge.

Sámi klinihkka har spesialkompetanse i samisk språk – og kultur. Det er ingen andre i Norden som leverer en slik tjeneste og dette gjør klinikken unik både nasjonalt og internasjonalt. Samisk befolkning bor spredt og klinikken skal sikre at folk får en likeverdig tilgang til kvalifisert helsepersonell. Selv om Sámi klinihkka er samlet under ett tak så tilbyr klinikken stedsuavhengige tjenester som gis med stedsuavhengig kompetanse.

3. Beskrivelse av potensielle samarbeidspartnere

Økt kompetansen om samisk språk og kultur i helsetjenestene krever samarbeid med flere instanser, over tid. Samarbeid kan omhandle systemer for og krav til opplæring, innhold i samarbeidsavtaler og helsefelleskap samt utvikling av helseinformasjon på alle samiske språk. Eksempel på samarbeidspartnere er kommuner, Sametinget, videregående skoler, Samisk høgskole og andre høyskoler og universiteter i Nord-Norge. Andre mulige samarbeidspartnere er for eksempel samiske organisasjoner og institusjoner som samisk legeförening, samisk helseforskning, sørsamisk helsennettverk, Árran lulesamiske senter, Sijti Jarngø sørsamisk språk og kultursenter, Várdobáiki samisk senter, Senter for nordlige folk AS, osv. Det vil være naturlig med et særlig nært samarbeid med kommuner i samiske språkforvaltningsområder og andre kommuner med samisk bosetning.

Hvilke instanser det er aktuelt å samarbeide med må ses i sammenheng med hvilke tiltak som skal iverksettes.

4. Tiltaksplaner

Det er utarbeidet forslag til 6 tiltaksplaner: Tiltaksplan for Helse Nord RHF, Sykehusapotek Nord HF, UNN HF, Nordlandssykehuset HF, Helgelandssykehuset HF og Finnmarkssykehuset HF. Disse presenteres i kapittel 4.2-4.7. Tiltakene har som mål å sikre tilbudet til samiske pasienter og deres pårørende gjennom hele pasientforløpet.

Tiltaksplanene er utarbeidet i hvert helseforetak. Det er opprettet ressursgrupper i hvert helseforetak, og de har gjort et kartleggingsarbeid og utarbeidet forslag til tiltaksplan for eget helseforetak. Tiltaksplanene er formelt behandlet på ulike måter i hvert helseforetak. Nærmere beskrivelse av dette beskrives først under hvert helseforetak.

Flere tiltak kan sannsynligvis best utvikles og gjennomføres i samarbeid og felleskap. Noen tiltak kan med fordel også iverksettes gjennom et interregionalt samarbeid. Aktuelle felles tiltakspunkter presenteres i kapittel 4.1

Gjennom arbeidet med denne rapporten ser arbeidsgruppen at det er et behov for en nærmere beskrivelse av hva Finnmarkssykehuset ved Sámi klinihkka har som oppgave å levere til de andre sykehusene i regionen, både når det gjelder pasientbehandling, kompetansehevingstiltak, utviklingsarbeid og tilbud om veiledning.

Konserntillitsvalgt i arbeidsgruppen bemerker at flere av tiltakene som foreslås er av en slik karakter at det vil kreve avtaler mellom partene. Konserntillitsvalgt i arbeidsgruppen mener at avtaler som inngås bør innholdsmessig være lik i alle foretak og gjelde for alle der det er relevant.

4.1 Felles tiltak

Mange foreslåtte tiltak i tiltaksplanene fra de ulike helseforetakene er like. Mange av disse vil kunne gjennomføres lokalt gjennom lokale planer og ressurser. Andre av de like tiltakene vil med fordel kunne understøttes av felles regionale og interregionale tiltak. Dette kan være tiltak som omhandler utvikling av interregionale tjenester samt tiltak som omhandler kunnskapsutvikling, kunnskapsdeling og opplæringsressurser til bruk i kompetanseheving.

Anbefalte felles tiltak:

- **Utvikle samisk tolketjeneste til et nasjonalt tilbud på nord-, sør og lulesamisk.**

Kommentar:

Det er igangsatt et nasjonalt tolkeprosjekt ledet av HDO og Finnmarkssykehuset for å utrede mulighet for en nasjonal samisk tolketjeneste som også skal omfatte alle landets AMK-sentraler. Samisk tolketjeneste tilbyr i dag kun tolking på nord-samisk i Helse Nord sitt nedslagsfelt.

- **Opprette en oversettelsestjeneste på nord-, sør og lulesamisk.**

Kommentar: Det er behov for at skriftlig pasientinformasjon og -kommunikasjon finnes på nord-, lule og sørsamisk. Det anbefales at tiltaket ses i sammenheng med det nasjonale samiske tolkeprosjektet. I framtiden bør det vurderes om dette også skal sees i sammenheng med behovet for oversettelsestjenester og utvikle nasjonalt kompetansemiljø ift oversettelser på tre samiske språk.

- **Utarbeide et E-læringskurs om samisk språk og kultur som bør være obligatorisk for alle ansatte i spesialisthelsetjenesten i Norge.**

Kommentar: Programmet bør ha hovedfokus på å sikre at helsepersonell har nødvendig kunnskap om samisk språk og kultur som gjør at de kan tilby forsvarlig helsehjelp. Programmet bør ha få budskap og en kombinasjon av film og tekst. Det anbefales at noen pasienthistorier illustrerer hva som kan gå galt og veileder helsepersonell til hva som kan være en god tilnærming i møte med samiske pasienter. E-læringen bør utvikles i tett samarbeid med Fou-enheten på Sámi klinihkka, Finnmarkssykehuset HF. Allerede eksisterende e-læringsprogram må linkes til for helsepersonell som ønsker å lære mer. E-læringen bør utvikles gjennom et interregionalt samarbeid.

- **Vurdering av hvilken pasientinformasjon som må, bør og kan oversettes til samisk, herunder pasientbrev, informasjon på nettidder, brosjyremateriell mv.**

Kommentar:

Pasientbrevene er i dag kun oversatt til nord-samisk og benyttes bare av UNN og Finnmarkssykehuset. Arbeidsgruppen er ikke kjent med at det foreligger planer om å oversette disse brevene til lule- og sørsamisk.

- **Samiske fonter bør være tilgjengelig i pasientbrev slik at man kan kalle inn samiske pasienter med deres rette navn og adresse skrevet på korrekte samisk språk.**
- **Journal og innkallingssystem må strukturelt tilpasses slik at man kan søke opp samiske helsetjenester direkte i adressefeltet i DIPS.**
- **Arrangere konferanser om samiske helsetjenester hvert andre år.**

Kommentar:

Sametinget og organisasjoner som for eksempel samisk legeforening bør inviteres inn i planlegging og gjennomføring av konferansen. Konferansene skal være nasjonale.

- **Opprette et regionalt kompetansenettverk for samiske spesialisthelsetjenester.**

Kommentar:

Kompetansenettverket skal bidra til å videreføre samarbeidet mellom helseforetakene i Nord-Norge og understøtte erfaringsdeling, læring og felles tiltak. Nettverket kan bidra i programkomiteen for regionale konferanser om samisk språk og kultur hvert annet år. Nettverket kan også bidra i utvikling av ulike undervisningspakker som kan benyttes av alle helseforetak, for eksempel opplæring av nyansatte, lederopplæring, internundervisning mv. Det anbefales at det regionale kompetansenettverket skal være et rådgivende organ for administrerende direktør i Helse Nord.

4.2 Tiltaksplan for Helse Nord RHF

Helse Nord RHF har behandlet tiltaksplanen som en orienteringssak i ledergruppen 12. oktober 2021. Innspill fra ledergruppen er tatt med i tiltaksplanen.

Kategorier

- A. Faglige tiltak
- B. Kulturelle tiltak
- C. Strukturelle og administrative tiltak

Forklaring fargekoder i tiltaksplan

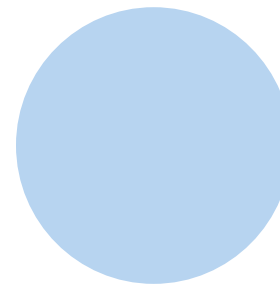
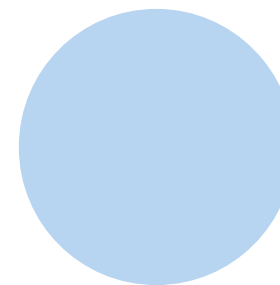
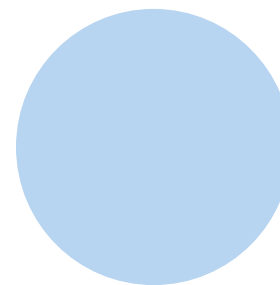
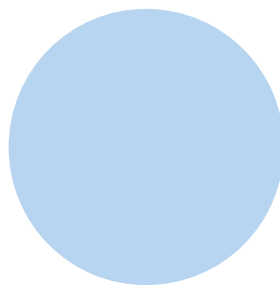
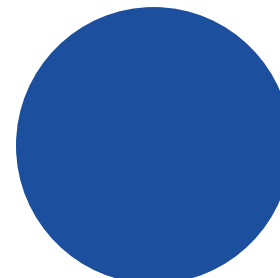
Iverksatt/ferdigstilt

Under planlegging/ igangsatt

Krever budsiett/ langsiktig

Helse Nord RHF

<i>Tiltak</i>	<i>Kommentar</i>	<i>Samarbeidspartnere</i>	<i>Kostnader</i>	<i>Behov for fellestiltak? (RHF koordinering?)</i>	<i>Tidspunkt for iverksetting</i>	<i>Strategi side:</i>
<i>A. Opprettet regional og interregional arbeidsgruppe for å følge opp det videre arbeidet med strategidokumentet «Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen»</i>					Iverksatt med sluttdato 5. januar 2022	53
<i>A. Internundervisning i RHF om samisk språk og kultur og konsekvenser for RHF-ets saksbehandling</i>	Øke bevisstheten internt hos alle ansatte for eksempel gjennom undervisning på interne fagdager i Helse Nord RHF.		30000 kr		Andre halvdel av 2022	47
<i>A. Utvikle samisk tolketjeneste som nasjonalt tilbud på nord-, sør og lulesamisk</i>	Nasjonalt samisk tolkeprosjekt er opprettet.		1 800 000		Prosjektet er igangsatt	52
<i>A. Forskning</i>	Forskning og invasjon skal støtte opp under dette, samt ivareta kulturkompetanse og kultursensitivitet i aktuelle prosjekter og virksomhet.		Kostnader er ikke avklart		Iverksatt og under planlegging	49

	SAMINOR 3 prosjektet skal prioriteres.					
<i>A. Utarbeide et obligatorisk e-læringskurs om samisk språk og kultur</i>	Utarbeide et e-læringskurs som kan bli obligatorisk for alle ansatte i spesialisthelsetjenesten.	Bør gjøres i samarbeid med de andre regionale helseforetakene	2 000 000	Felles interregionalt prosjekt	Planleggingen av e-læringskurs, oppstart i løpet av 2022	47
<i>A. Opprette et regionalt kompetansenettverk om samiske spesialisthelsetjenester</i>	Et regionalt kompetansenettverk får som oppgave å videreføre arbeidet med å sikre kvalitet og øke kompetanse om samisk språk og kultur i spesialisthelsetjenesten. Mandat må utformes.	Aktuelle deltakere: Finnmarkssykehuset HF, Universitetssykehuset i Nord-Norge HF, Sykehusapotek Nord HF, Nordlandssykehuset HF og Helgelandssykehuset HF Brukerrepresentanter og vernetjeneste/ tillitsvalgte	Kostnader til drift av kompetansenettverk	Helse Nord RHF skal lede og drifte kompetansenettverket	Første halvdel 2022	48
<i>B. Markering 6 februar</i>	På våre nettsider og internt i vår organisasjon.				Iverksatt	48
<i>C. Organisatorisk plassering av ansvarsområde</i>	«Samiske helsetjenester» flyttes organisatorisk fra helsefagavdelingen til ADs stab.				Iverksatt 1. september 2021	49
<i>C. Sikre samisk representasjon i styrene</i>					Iverksatt	47

<i>til helseforetakene og i RBU</i>					
<i>C. Tilskuddsmidler brukerorganisasjoner</i>	Tiltak i regi av pasient- og brukerorganisasjoner rettet mot den samiske befolkningen gis særlig prioritet ved tildeling.				Iverksatt 47
<i>C. Logo Helse Nord RHF på alle tre samiske språk</i>	Gjennomgående i alle maler.				Iverksatt
<i>C. Samisk kunst og skilting i Helse Nord RHF's lokaler</i>	Nye lokaler i Moloveien fra 2022. Skilting på alle tre samiske språk og norsk. Det samiske skal synliggjøres ved samisk kunst og annen samisk symbolikk.		Kostnader er ikke avklart		Under iverksettelse 48
<i>C. Sikre fokus på samiske helsetjenester i planer og strategier</i>	Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen skal være synlig i regional utviklingsplan 2038 og andre førende dokumenter.		Ingen kostnader		Fortløpende 47
<i>C. Dialog og samarbeid med Sametinget</i>					Fortløpende 47
<i>C. Fronte samiske helsespørsmål nasjonalt og i samarbeidet med andre RHF</i>			Ingen kostnader	Koordineres i samarbeid med de regionale helseforetakene	Fortløpende

<i>C. Sikre tilstrekkelig medvirkning og forankring fra tillitsvalgte og vernetjenesten</i>	Tillitsvalgte og vernetjenesten skal sikres fortløpende medvirkning i de tiltak der det er naturlig. Det må vurderes hva som er riktig nivå på medvirkning og hvilke fora som kan benyttes.	Tillitsvalgte Vernetjenesten			Fortløpende/gjennomgående	
<i>C. Informasjon på Helse Nord sine nettsider</i>	Vurder oversettelse til samisk av sentrale dokumenter på helsenord.no.		Ukjente kostnader		I løpet av 2022	48
<i>C. Samarbeidspartnere</i>	Sametinget Helse Sør-Øst RHF, Helse Vest RHF og Helse Midt RHF UIT / Samisk helseforskning Nord Universitet Samisk høyskole Kommuner, særlig samiske språkforvaltningskommuner Samiske organisasjoner som for eksempel samisk legeforening Tillitsvalgte/Vernetjenesten Brukerorganisasjoner				Samarbeid pågår	

4.3 Tiltaksplan for Sykehusapotek Nord HF

Sykehusapotek Nord HF har orientert ledergruppen om status i arbeidet og tiltaksplanen 28. september 2021. Tiltaksplanen har vært behandlet som en orienteringssak for styret 9. desember 2021. Hovedtillitsvalgt og hovedverneombudet er informert om tiltaksplanen.

Kategorier

A. Faglige tiltak

B. Kulturelle tiltak

C. Strukturelle og administrative tiltak

Forklaring fargekoder i tiltaksplan

Iverksatt/ferdigstilt

Under planlegging/ igangsatt

Krever budsjett/ langsiktig

Sykehusapotek Nord HF

Tiltak	Kommentar	Samarbeidspartnere	Kostnader	Behov for fellestiltak? (RHF koordinering?)	Tidspunkt for iverksetting	Strategi side:
A. Informasjon på SANO sine nettsider	Øversetting av viktig informasjon. Publisering.	Tolketjenesten	Kostnader ikke kjent	Nei	I løpet av 2022	
A. Sikre faglig ansvar	Sikre at fagledere det er relevant for har ansvar for spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen. Ta inn i stillingsbeskrivelser.		Ingen		2022	
A. Vurdere behov for oversettelser av informasjonsmateriell	Dersom det er særskilte problemstillinger som det bør finnes informasjonsmateriell om på samisk kan dette tilbys i apotekene.	Sámi klinihkka	Kostnader ikke kjent	Nei	Fortløpende	
A. Obligatorisk e-læring	Bruke e-læringskurset fra SANKS for ansatte i PUB og i klinisk.		Ingen	Nei	Når opplegget er klart til bruk.	
B. Markering 6 februar	I publikumsavdelingene	Sykehusene, primært UNN.	Nei	Nei	2022	
B. Samisk skilting av publikumsavdelinger	Samisk og norsk tekst på skilting av apotek. Samisk og norsk på reolskilt.		Ca, 50 000,-	Nei	Skilting av apotek ved bestilling av nye skilt, eventuelt endre hvis mulig. Hyllereoler i 2022.	
B. Etterspørre samisk språk og kulturkunnskap i utlysningstekster.	Standard tekst i alle stillingsannonser.		Ingen	Nei	1. desember 2021	
C. Bruk av lønssystemet for rekruttering ved særlig behov	På steder/i funksjoner med særlig behov for samisk		Avhenger av omfang, anslag: kr.	Nei	Fortløpende	

C. Tilrettelegging for tolking

språk og kulturforståelse kan det gis lønnstillegg.		10-50 000,- per år			
Når pasienten har behov for tolk i sykehuset er behovet også tilstede i apoteket. Samarbeid med sykehusene slik at tolkingen følger pasienten inn i apoteket.	Sykehusene Tolketjenesten	Ingen	Sykehusene og tolketjenesten må gjøres oppmerksomme på behov for tolking også ved reseptutlevering	2022	

4.4 Tiltaksplan for UNN HF

Saken ble behandlet i ledergruppen 21. desember 2021. Direktørens ledergruppe diskuterte saken og sluttet seg til følgende beslutning:

1. Direktørens ledergruppe takker arbeidsgruppen for et viktig arbeid, og slutter seg til målene i den fremlagte tiltaksplanen for å styrke spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen i UNN.
2. Kultur og frivillighetsseksjonen bes koordinere arbeidet med å gjennomføre planen. Ansvarlig: Hilde A. P. Kvalvik. Frist des 2022.
3. Direktørens ledergruppe forelegges årlig en plan for gjennomføring av prioriterte tiltak med budsjett og forslag til finansiering. Frist des 2022.

Kategorier

A. Faglige tiltak

B. Kulturelle tiltak

C. Strukturelle og administrative tiltak

Forklaring fargekoder i tiltaksplan

Iverksatt/ferdigstilt

Under planlegging/ igangsatt

Krever budsjett/ langsiktig

UNN HF – skal oppfattes som et samisk sykehus!

Tiltak	Kommentar	Samarbeidspartnere	Kostnader	Behov for fellestiltak? (RHF koordinering?)	Tidspunkt for iverksetting	Strategi side:
A. Fagnettverk	Ressursgruppe Opprette ressursgruppe som skal utarbeide tiltaksplan for iverksetting av mandat fra RHF. Avsluttet. HF representert i Regional arbeidsgruppe Hele Nord foreslår denne regionale arbeidsgruppen videreført.	Helse Nord Finnmarkssykehuset Helgelandssykehuset Nordlandssykehuset Sykehusapoteket UIT Samhandlingsavd. UNN Kvalitetsavdelingen, UNN			Avsluttet Er iverksett	48
A. Fagdag for Ressursgruppe	Kompetansehevende foredrag for ressursgruppen.	Brukerutvalget Sámi Klinihkka UIT Finnmarkssykehuset RHF			Ferdigstilt	48
A. Fokus på den samiske pasienten på dagsorden	På faste møter; AMU, KVAM, personalmøter, onsdagsmøter og internundervisninger på klinikker, skal fokus på tema også være om den samiske pasienten.	Samisk kompetansegruppa i UNN	0		Fortløpende	47
A. Kompetansegruppe	Kompetansegruppe Opprette kompetansegruppe internt i UNN som har samisk språk- og kulturkompetanse. Brukerrepresentant skal inkluderes. Gruppen har som mål å være en samisk ressurs; språk- og kulturkompetanse for	Helse Nord sin samiske ressursgruppe		X	Vår 2022	48

	UNN sine ansatte. Gruppen skal støtte samisk koordinator og samisk helseteam. Se eget tiltak samisk koordinator og Samisk Helseteam.					
A. Internundervisning i HF om samisk språk og kultur	Obligatorisk undervisning. Kompetansegruppen skal bidra med internundervisning. Ansatte skal få anledning til å ta språkkurs i arbeidstiden, eller få lønn for å ta det på fritiden, utgifter dekkes.	Samisk kompetansegruppa i UNN	Ukjente kostnader	X E-læring	Høst 2022	47
A. Faglig påvirkning i grunnopplæringa til helsepersonell	Samarbeide med de som lager fagplaner slik at Samisk kulturkompetanse – temaet «den samiske pasienten» legges inn i grunnopplæringen til helsepersonell før de skal ha praksis med pasientkontakt.	Samarbeide med UIT				47
A. Implementere «Plan for selvmordsforebygging blant samer i Norge, Sverige og Finland»	Utarbeide plan der pårørende og etterlatte inkluderes. Et likeverdige og kultursensitivt behandlingstilbud/oppfølging overfor samiske etterlatte ved selvmord må sikres og styrkes.	PHRK		X Nasjonal plan under utarbeiding	Januar 2022	48
A. Utvikle undervisningsopplegg med fokus på selvmordsforebygging i Sápmi/samisk kontekst	Samarbeide med SANKS på å utvikle et undervisningsopplegg.	SANKS, VIVAT		X Nasjonal handlingsplan i Norge.	Under iverksetting	48
A. Oversettelser	Det må utredes hvilket informasjonsmateriell som burde oversettes til samisk. Pasientrettigheter skal oversettes til nordsamisk.			X	Våren 22	48
A. Lærings – og mestringstilbud	Tilrettelegge språklig og kulturelt gruppebaserte lærings- og mestringstilbud	Sámi klinihkka LMS, UNN	Kostnad?	X	Høst 22	48

til samiske pasienter språklig og kulturelt	til samiske pasienter med langvarige og/eller tilbakevendende helseproblemer. Kursene bør utvikles innenfor alle tre språkområdene og i samarbeid med lokale HF.					
A. Forskning	Bruke eksisterende samisk helseforskning for å bedre tilbudet til samiske pasienter.	SAMINOR		X	Under iverksetting	49
B. Samisk uke og markering 6. februar	På våre nettsider og internt i vår organisasjon. Temauke i forkant av 6.februar. Flagging. Kantiner, mattradisjoner (lunsj og middag). Kulturprogram som strekker seg over en hel uke.	Kommunene i samiske språkforvaltningsområde i UNNs nedslagsfelt UIT RHF Sametinget		X	Er iverksatt	48
B. Samisk kunst	Det samiske skal synliggjøres ved samisk kunst og annet samisk symbolikk. Kartlegging av samisk kunst i UNN Samarbeide med UIT for guidet kunstbesøk ved universitet.	UIT Kunstkomiteen i UNN SANKS			Vår 2022	48
B. Kulturelle tiltak	UNN skal ha et fokus på å utvide samiske kulturtiltak.	Eksterne kulturaktører i Norge	450000			48
B. Samisk mat	Vi skal tilby Samisk mat.	Sentralforsyninga i UNN	0		Februar 2022	48
B. Etablere samisk møtsted for pasienter, pårørende og ansatte	Etablere samisk møttested ved alle UNN sine lokasjoner; et rom som gjenspeiler samisk kultur; som leker, bilder, aviser, musikk og informasjonsmateriell. Her kan det også være tilknyttet samisk helsepersonell, som pasienter kan treffe eller kontakte.	Samisk kunstnerforening Drift- og eiendomssenter			Fortløpende	49
C. Fokus på samiske helsetjenester i planer og strategier	Implementere tiltak i HF-et sin overordnede strategiplan.	Senter for forskning og utdanningscenter	0		Utsatt	47

C. Utlysningstekster	Fast tekst implementert i mal for alle UNN sine utlysningstekster.	Personal – og organisasjon UNN	0	X	Iverksett	47
C. Samisk skilting i HF	Skilting på nordsamisk og norsk.	Drift- og eiendomssenteret i UNN			Iverksett	48
C. Sikre samisk representasjon til brukerutvalget og ungdomsrådet i helseforetaket	Det skal være en representant med samisk språk- og kulturkompetanse i Brukerutvalget og en i ungdomsrådet.			X	Er iverksett	47
C. Støtte opp om bevissthetskampanje for registrering av morsmål	Registrere språk i pasientinformasjon DIPS, pasientjournalen, henvisningene (familie Sosialt). Er med på å sikre god tilrettelegging og forsvarlig behandling til de samiske pasientene.	Legeforeningen Helse Nord IKT		X	Fortløpende	
C. Kartlegging i HF	Det skal gjennomføres en Gapanalyse som en del av en utredning av foreslåtte tiltak i henhold til Mandat i strategidokumentet.	Kvalitetsavdelingen Økonomi og analyse PO (Personal- og organisasjons avdelingen) UNN Helse Nord	0		Januar 2022	13
C. Fysisk tolk lokalisert i Tromsø	Tilrettelegge for fysisk tolkning. (08.00-22.00). Fase 1. Dagtid Fase 2. Døgn	Finmarkssykehuset	Areal-kostnad		Under iverksetting	33/47
C. Bedre informasjon om tolketjenesten på intranett	Regional kampanje i regi av Helse Nord er bestilt. UNN og Finmarkssykehuset jobber med saken.	Finmarkssykehuset HF	0	X	November 21	33/47
C. Velferdsordning	Samisk personell som ønsker, gis fri 6. februar. Permisjonsordning tilknyttet dødsfall/begravelser tilpasses storfamilien i tråd med ordningen til Sametinget og fylkeskommunen.	Personal – og Organisasjon, UNN Sametinget Fylkeskommunen			Januar 2022 Mål om å ha på plass til 6.2.22	

C. Opprette ny stilling samisk koordinator for HF	Etablere en stilling som blir del av Direktørens lederstab. Ivaretagelse av implementering av tiltaksplanen.		1,5 mill i året inkl. sosiale kostnader		Skal vurderes i løpet av våren 2022	47
C. Rekruttering og stabilisering	Personale med samisk språk – og kulturkompetanse; Frivillig registrering hvem av de samisktalende ansatte med samisk språk og/eller kulturkompetanse og gi de lønnsgodtgjørelse i henhold til fagforeningens overenskomster.		Kostnaden ukjent	X Regionalt tiltak	Høsten 2022	47
C. Samisk Helseteam	Skal opprettes struktur må utredes. Etter inspirasjon fra modellen i Røros/St. Olavs/SANKS og Alaska modellen.	<u>Samhandlingsavdelingen</u> <u>Tromsø Kommune</u> Kvænanen Alta Kåfjordkommune Ballangen (Ingolf Kvandal)		X	Bør vurderes høsten 2022	47
C. Fokus på etterspørrelse av helsepersonell med samisk språk og/eller kulturkompetanse i dialogavalen	Målet er at samtlige avdelinger med pasientkontakt skal kunne legge til rette for å ha personell med samisk språk – og kulturkompetanse tilgjengelig ved behov. Det bør etableres en indikator som monitorer måloppnåelsen. Dialogavtalen skal kvalitetssikres av den samiske kompetansegruppa.			0	Ambisjon om å få inn i dialogavtale /styringshjul fra 22	47
C. Samarbeidspartnere	Sami Klinikk Sør-Samisk helsenettverk Sametinget Helsefellesskapet Tromsø og Ofoten Statsforvalteren Tromsø Fylkeskommune Kommunene i samiske språkforvaltningsområde i UNN's nedslagsfelt					

Private avtale institusjoner Helse Nord/ de andre HF-ene UIT / Samisk helseforskning Samisk høgskole Samiske organisasjoner som for eksempel samisk legeforening Sannhets- og forsoningskommisjonen USHT, utviklingsenter for sykehjem og hjemmetjenester til den samiske befolkningen i Finnmark. Riddu Riddu Senter for Nordlige folk Sametinget Samerådet Festspillene i Nord-Norge Samisk hus Tromsø					
---	--	--	--	--	--

4.5 Tiltaksplan for Nordlandssykehuset HF

Tiltaksplanen ble behandlet i utvidet ledermøte tirsdag 30. november 2021.

Vedtak:

Ledergruppen støttet de foreslåtte tiltakene.

Tiltaksplanen ble drøftet i styremøte i Nordlandssykehuset 14. desember 2021, sak 2021-114 - Nordlandssykehusets arbeid med oppfølging av strategien «Spesialisthelsetjeneste til den samiske befolkning».

Vedtak:

Styret tar saken til orientering og støtter de foreslåtte tiltakene i Nordlandssykehusets handlingsplan.

Kategorier

A. Faglige tiltak

B. Kulturelle tiltak

C. Strukturelle og administrative tiltak

Forklaring fargekoder i tiltaksplan

Iverksatt/ferdigstilt

Under planlegging/ igangsatt

Krever budsjett/ langsiktig

Tiltaksplan Nordlandssykehuset HF

Tiltak	Kommentar	Samarbeidspartnere	Kostnader	Behov for fellestiltak? (RHF koordinering?)	Tidspunkt for iverksetting	Strategi side:
A. Arbeidsgruppe	<p>Arbeidsgruppe Opprette intern arbeidsgruppe som skal utarbeide tiltaksplan for iverksetting av mandat fra RHF. Avsluttet.</p> <p>HF representert i Regional arbeidsgruppe</p>	Helse Nord Finnmarkssykehuset Helgelandssykehuset Nordlandssykehuset Sykehusapoteket			Gjennomført	48
A. Kompetanseheving arbeidsgruppe	<p>Kompetanseheving for intern arbeidsgruppe Nordlandssykehuset</p> <p>Besøk på Árran lulesamiske senter. Tematikk: Kulturforståelse og kommunikasjon</p>	Brukerutvalget Ungdomsrådet Árran lulesamiske senter			Gjennomført	48
A. Internundervisning i samisk språk og kultur	<p>Øke bevisstheten internt hos helsepersonell.</p> <ol style="list-style-type: none"> Obligatorisk e-læringskurs for alle ansatte i Helse Nord. SANKS¹-kurs, E-læringskurs 	<p>Kurset utarbeides av Helse Nord</p> <p>SANKS</p>	Kostnader utarbeides av Helse Nord RHF.	Fellestiltak Helse Nord	2022/2023	47

¹SANKS står for Samisk nasjonal kompetansetjeneste -psykisk helsevern og rus

<p><i>Kulturforståelse i møte med samiske pasienter og brukere legges inn i Campus og tildeles aktuelle personer²</i></p> <p>3. Gjennomføre årlig internundervisning/kurs i samisk språk og kulturkompetanse i forbindelse med 6. februar</p> <p>4. Etablere et kort interundervisningskurs som kan benyttes på den enkelte enhet/ledergrupper. Dette kan testes ut ved noen enheter/pilot</p>	Fagavdelingen	<p>Tidsbruk av involverte ansatte</p> <p>Estimert kostnad: kr. 100.000,-</p> <p>Estimert kostnad: kr. 5000,-</p>		<p>Årlig, oppstart våren 2022</p> <p>2022/2023</p> <p>2022/2023</p>	
<p>A. Helseteam</p> <ul style="list-style-type: none"> Se på muligheten for at Nordlandssykehuset deltar i et 2-årig prosjekt om lulesamisk helseteam, i samarbeid med Hamarøy kommune. Etableres som et pilotprosjekt <p>Helseteamets oppgaver:</p>	Hamarøy kommune	<p>20 prosent stilling ved Nordlandssykehuset*</p> <p>*Ønskelig at dette prosjektfinansieres.</p>		Tilgjepet av 2022	48

<ul style="list-style-type: none"> - Pasienter/pasientrettet arbeid - Kompetanseheving i kommuner og helseforetak - Utvikle samhandling omkring samiske pasienter <p>Mulige ansvarsområder for koordinator Nordlandssykehuset, etter sørsamisk-modell³</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Bemanne kontakttelefon ○ Kan følge pasienter på time, følge opp innlagte pasienter ○ Koordineringsarbeid av kliniske tjenester, informasjonsformidling og samhandling <p>5. Opprette en ressursgruppe som møtes 4 ganger i året, internt på Nordlandssykehuset som skal bidra til å sikre Nordlandssykehusets oppfølging av spesialisthelsetjenester til den samiske befolkning</p>		20 000,-			
--	--	----------	--	--	--

A. Lokalt samiske

³ <https://sorsamisk-helsenettverk.no/samisk-helseteam/>

<i>fagnettverk Nordlandssykehuset</i>						
<i>A. Informasjon på Nordlandssykehusets nettsider</i>	<p>Øversetting av aktuell informasjon på Nordlandssykehusets nettside:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kritisk informasjon ▪ Kontaktinformasjon ▪ Om oss ▪ Dine rettigheter som samisk pasient – dette kan du forvente 	Kommunikasjonsavdeling i samarbeid med Brukerutvalg og Ungdomsråd	Tidsbruk av involverte ansatte		2022	48
<i>A. Utvikle/Øversettelser</i>	<p>Øversettelse av <u>aktuell</u> pasientrettet materiell:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pasientbrev skal øversettes til lulesamisk • Informasjon om pasientrettigheter • Jobbe for at samisk tilbys som språk ved innsjekking på innsjekkingsautomat, og sikre samisk øversettelse også på SMS som sendes ut i etterkant 	<p>Helse Nord Kommunikasjonsavdelingen i samarbeid med Brukerutvalg og Ungdomsrådet</p> <p>Fagavdelingen</p> <p>SKSD – Senter for klinisk IKT</p>	<p>Kostander knyttet til øversetting. Tidsbruk av involverte ansatte.</p> <p>Tidsbruk av involverte ansatte</p>		2023	48
<i>B. Markering 6. februar</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Markering av samenes nasjonaldag 06. februar, herunder: 	Fagavdelingen Kommunikasjonsavdelingen	Tidsbruk av involverte ansatte	5000,-	2022	48

B. Samisk kunst, symbolikk og skilting

<ul style="list-style-type: none"> ▪ I sosiale medier/Nordlandssykehusets nettside ▪ Flagging ved alle sykehusets lokasjoner ▪ Tilby samisk mat i sykehusets kantiner ▪ Utstilling på sykehuset, blant annet bibliotekene ▪ Nordlandssykehuset i Stormen 	<p>Seksjon for drift og eiendom</p> <p>Stormen bibliotek</p> <p>Kulturavdelingen på UNN</p>				
<ul style="list-style-type: none"> • Skilting på lulesamisk i alle nye bygg • Skilting med lulesamisk ved ankomstråder i alle hovedbygg • Innspill til Nordlandssykehusets kunstutvalg; ønske om at det gås til innkjøp av samisk kunst og samisk symbolikk • Innkjøp av bøker, tidsskrifter og leker til barn/ungdom • Innkjøp av samiske bordflagg ved aktuelle resepsjoner • Bruke sykehuset informasjons-skjermer til aktuelle markeringer 	<p>Driftsseksjonen i samarbeid med kommunikasjon avdelingen Nordlandssykehusets kunstutvalg</p> <p>Klinikk</p>	<p>Kostander ukjent</p> <p>50 000,-</p> <p>Ingen kostand</p>		2022	48

**C. Fokus på samiske
helsetjenester i planer og
strategier**

<ul style="list-style-type: none"> • Spredning av plakaten 10 ord på nord-, sør- og lulesamisk⁴ <ul style="list-style-type: none"> ▪ Markere samisk språkuke i sosiale medier 					
<ul style="list-style-type: none"> • Legge inn aktuelle punkter fra handlingsplanen i eget avsnitt i strategisk utviklingsplan • Arbeid med Helsefellesskap <p>Se på muligheten for å opprette et FSU – faglig samarbeidsutvalg, i forbindelse med dannelsen av Helsefellesskap, knyttet til oppfølging av spesialisthelsetjenester til den samiske befolkning.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Implementere følgende under henvisning fra fastlege: <i>Opplysninger om bruk av tolk og ivaretagelse av egen kulturbakgrunn og hvilke språk, skal anføres i «familie og sosialt» eller direkte i kjernejournal under «om pasienten»</i> (Etter mal fra 	<p>Fagavdelingen</p> <p>Seksjon for samhandling</p>			<p>2022</p> <p>2022/2023</p>	<p>49</p>
	<p>Fastlegeråd</p>			<p>2022</p>	

⁴ Lenke til plakat: https://giellavahkku.org/wp-content/uploads/2021/08/10-sani_Platat-70x100_bhg_korr3.pdf

<p>Finnmarkssykehuset, Normgivende rutiner for samarbeid mellom fastleger og sykehusleger).</p>						
<p>C. Rekruttere helsepersonell med samisk språk og kulturkompetanse.</p>	<p>Følgende punkter kommer inn i Nordlandssykehusets rekrutteringshandlingsplan 2021-2024:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bruke samisk språk- og kulturkunnskap i presentasjonen av Nordlandssykehuset i aktuelle annonser i Webcruiter, og på aktuelle stillingssider • Utvikle, oversette og tilpasse informasjonsmateriell på alle samiske språk der dette er relevant • Ulike intensivordninger, som foretaket har ansvaret for, som skal sikre samisk kompetanse i foretaket vil fra HR bli ivaretatt på lik linjen med andre ordninger, ut i fra etterspørsel og behov for særordninger. 	<p>Seksjon for HR, Rekruttering og støtte</p>			<p>Vår 2022</p>	

C. Tolketjenester	<ul style="list-style-type: none"> Sikre tilgang til lulesamisk tolk. Sikre at informasjon om tolketjenester er tilgjengelig for helsepersonell. 	<p>Det er opprettet et nasjonalt prosjekt for å opprette en nasjonal tolketjeneste hvor det også tilbys tolk på lule- og sørsamisk. Dette arbeidet ledes av arbeidsgruppe i Helse Nord.</p> <p>Informasjonskampanje er under utarbeidelse, Finnmarkssykehuset og UNN</p>	<p>Finansieres av Helse Nord</p> <p>Finansieres av Helse Nord</p>	<p>Felles tiltak Helse Nord Prosjekt igangsatt</p>	<p>I løpet av 2022</p>	<p>47</p>
C. Samarbeidspartnere	<p>Aktuelle samiske organisasjoner Hamarøy kommune Stormen bibliotek Helsefelleskapet LOVESA⁵ Samisk høgskole Nord universitet</p>					

⁵ Helsefelleskap Lofoten, Vesterålen og Salten

4.6 Tiltaksplan for Helgelandssykehuset HF

Sak 346 Spesialisthelsetjenester til den sør-samiske befolkningen ble behandlet i ledermøte i Helgelandssykehuset 9. november. Formålet var å orientere foretaksledelse om forslag til tiltaksplan for spesialisthelsetjenester til den sør-samiske befolkningen, eventuelt innspill til denne og avklare videre arbeid.

Vedtak:

1. Ansvaret for handlingsplan for spesialisthelsetjenester til den sør-samisk befolkning plasseres hos med.dir, pr 01.01.2022, etter at prosjektet avsluttes.
2. Det etableres koordinatorstilling med 50% for gjennomføring av handlingsplan.
3. Markering av 6 februar - det etableres en komite som ledes av AD, hvor Brukerutvalget inkluderes.

Saken ble også lagt frem som en orienteringssak for styret i Helgelandssykehuset 25. november 2021.

Kategorier

A. Faglige tiltak

B. Kulturelle tiltak

C. Strukturelle og administrative tiltak

Forklaring fargekoder i tiltaksplan

Iverksatt/ferdigstilt

Under planlegging/ igangsatt

Krever budsjett/ langsiktig

Helgelandssykehuset

Tiltak	Kommentar	Samarbeidspartnere	Kostnader	Behov for fellestiltak? (RHF koordinering?)	Tidspunkt for iverksetting	Strategi side:
A. Utarbeide tiltaksplan	<p>Ressursgruppe Opprette ressursgruppe som skal utarbeide tiltaksplan for iverksetting av mandat fra RHF. Avsluttet.</p> <p>HF representert i Regional arbeidsgruppe Hele Nord foreslår denne regionale arbeidsgruppen videreført.</p>	Helse Nord Finnmarkssykehuset Helgelandssykehuset Nordlandssykehuset Sykehusapoteket UIT Samhandlingsavd. UNN Kvalitetsavdelingen, UNN	50.000		Avsluttet Er iverksatt	48
A. Internundervisning om samisk språk og kultur	Øke bevisstheten internt blant ansatte ved interne kurs og e-læring. Samisk språk og kulturforståelse skal være et tema på kvalitetsdagene i Helgelandssykehuset. Finnmarkssykehuset arbeider med kursopplegg.	Alle ledere	Kostnader ikke avklart	X E-læring	Høst 2022	47
A. Faglig påvirkning i grunnopplæringa til helsepersonell	<p>Samarbeide med de som lager fagplaner slik at Samisk kulturkompetanse – temaet «den samiske pasienten» legges inn i grunnopplæringen til helsepersonell før de skal ha praksis med pasientkontakt. Helsefagarbeidere, ambulanspersonell, helsesekretær, ol.</p> <p>Sykepleierutdanningen og sosionomutdanningen, etc.</p>	<p>Videregående skoler på Helgeland</p> <p>Nord universitet</p>			2022	47

A. Etablere kontakt og samarbeid med Sør-samisk helseteam/St.Olav	Utarbeide forslag om å opprette tilsvarende i Helgelandssykehuset.					2023	
A. Tilrettelegge de kliniske tilbudene	Deler av følgende er særlig viktig: Prehospitale tjenester, geriatri, psykiatri, rus, pediatri/føde, akutt.	Klinikksjefer				2022/2023	
A. Digitale helsetjenester	Legge til rette for digitale helsetjenester for sør-samisk befolkning.	Helserom Helgeland				2022	
A.Leketerapi/observasjon	Utruste observasjons- og behandlingsrom for barn og unge med utstyr / leker som er gjenkjennbare.	PHR-klinikk, Avd.ledere Bup	Kostnader ikke avklart			2022	
A. Forskning	Rekruttere aktuelle forskere / forskningstema.	Fagstab Forskningssjef				2023	49
B. Samisk uke og markering 6. februar	På våre nettsider og internt i vår organisasjon. Temauke i forkant av 6.februar. Flagging. Kantiner, samiske mattradisjoner i kantiner og sykehuskjøkken. Informasjon på info-skjermer og resepsjonen.	AD og brukerutvalget	Innkjøp av flagg og bordflagg.			Er iverksatt	48
B. Samisk kunst	Nye lokaler og ombygde lokaler ved alle enheter / klinikker. Det samiske skal synliggjøres ved sør-samisk kunst og annen sør-samisk symbolikk. Involvere sør-samisk kultursenter i Hattfjelldal.	Drift/eiendom forankring av ansvar gjøres av ledergruppen i Helgelandssykehuset				2025/-27	48
B. Tilrettelegging av venterom/-soner	Gå gjennom eksisterende venterom/-soner og gjøre forbedringer gjennom å synliggjøre sør-samisk kultur.	Drift/eiendom					
C. Fokus på samiske helsetjenester i planer og strategier	Sikre at det er samsvar mellom nasjonal og regional overordna helse- og sykehusplan.	AD og øvrig sykehusledelse	0			Fortløpende	47

C. Utlysningstekster	Ønske om søkere med sør-samisk bakgrunn. Formuleringen vil legges til ved alle utlysninger framover.	HR	0		Iverksett	47
C. Samisk skilting i HF	Delta i utforming av skilting i DMS Brønnøysund. Arbeidet er påbegynt. All øvrig skilting for pasienter oversettes til sør-samisk.	DMS-leder for Sør-Helgeland Drift/eiendom			Nå og til ferdigstilling	48
C. Organisering av ansvar for ivaretagelse av spesialisthelsetjenestene til den sør-samiske befolkningen	Forankre arbeid og ansvar for spesialisthelsetjenestene overfor den sør-samiske befolkningen i permanente former. Dette skal legges under medisinsk direktør.				Er iverksatt	49
C. Ansettelse av koordinator med sør-samisk bakgrunn	Videreføre arbeidet med tiltaksplanen. Kontakt og koordinerende funksjon for den sørsamiske befolkningen.		500.000		Iverksatt 2022	47
C. Brev fra Helgelandssykehus et	Vurdere å legge inn noe informasjon på sør-samisk (oppmøtested, hvem de skal møte etc.).			x	Ikke avklart	
C. Støtte opp om Bevissthetskampanje for registrering av morsmål	Registrere språk i pasientinformasjon DIPS, pasientjournalen, henvisningene (familie Sosialt). Dette er med på å sikre god tilrettelegging og forsvarlig behandling til de samiske pasientene.	Legeforeningen Helsenord IKT Sami Klihnikka		X	Fortløpende	
C. Tilgjengelig sør-samisk tolketjeneste	Nasjonalt prosjekt	Finnmarkssykehuset		X	Usikkert	33/47
C. Velferdsordning	Legge til rette for at personell med samisk bakgrunn kan få avspasering/ferie/permisjon 6.februar. Velferdsordningen tilpasses storfamiliens behov i forbindelse med	HR Fagforeninger			Ikke avklart	

	dødsfall/begravelse, i tråd med ordningen til Sametinget.					
C. Sør-samisk kompetansenettverk	Ansatte i Helgelandssykehuset inngår i et lokalt nettverk for å styrke arbeidet og oppmerksomhet rundt spesialisthelsetjenestene til den sør-samiske befolkningen.	Klinikksjefer	Kostnader til drift av kompetanse nettverk. Kursing.		2022?	
C. Samarbeidsprosjekter mellom Helgelandssykehuset og aktuelle kommuner og sørsamiske områder på svensk side	Hattfjelldal kommune vil være sentral. Oppstart av dette kan skje i samarbeid med Hattfjelldal kommune og gjennom Helsefelleskap.	Hattfjelldal. Senter for Samhandling. I tillegg Grane, Vefsn, Hemnes og Rana. Øvrige kommuner etterhvert.			2022	
C. Konferanser	Helgelandssykehuset bør delta på konferanser med sør-samisk innhold.	Helgelandsskonferansen Sør-samisk helsekonferanse	50.000			
A. Orienteringssak i styremøter og FTV	Styret ønsker hyppigere statusoppdatering enn hittil.	Adm HR			Gjennomføres fortløpende	
A. Nye Helgelandssykehuset	Involvering i Nye Helgelandssykehuset med planlegging på overordnet nivå. Inngår som eget vedtakspunkt i prosjektet. Sør-samisk kultursenter i Hattfjelldal involveres.	Prosjektleder			Fortløpende	

4.7 Tiltaksplan for Finnmarkssykehuset HF

Strategisk ledermøte Finnmarkssykehuset HF behandlet sak 94/2022 i møte den 08.03.2022:

Vedtak

1. Handlingsplan for spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen vedtas med de innspill som fremkom i møtet.
2. Handlingsplanen oversendes regional arbeidsgruppe for videre behandling.

Kategorier

A. Faglige tiltak

B. Kulturelle tiltak

C. Strukturelle og administrative tiltak

Forklaring fargekoder i tiltaksplan

Iverksatt/ferdigstilt

Under planlegging/ igangsatt

Krever budsjett/ langsiktig

Finnmarkssykehuset HF

Tiltak	Kommentar	Samarbeidspartnere	Kostnader	Behov for fellestiltak? (RHF koordinering?)	Tidspunkt for iverksetting	Strategi side:
A. Fagnettverk	<p>Ressursgruppe Opprette ressursgruppe som skal utarbeide tiltaksplan for iverksetting av mandat fra RHF. Avsluttet.</p> <p>HF representert i Regional arbeidsgruppe Hele Nord foreslår denne regionale arbeidsgruppen videreført.</p>				Avsluttet	48
A. Fagdag for Ressursgruppe	Kompetansehevende foredrag for ressursgruppen				Ferdigstilt	48
A. Fokus på den samiske pasienten på dagsorden	<p>På faste møter i FIN skal det være fokus på den samiske pasienten. Eksempler på møter er FAMU, Kvalitetsutvalg, brukerutvalg og andre møtefora på foretak og klinikk/sykehus nivå.</p> <p>Alle saksfremlegg i Strategisk ledermøte skal vurdere saken i et samisk perspektiv. Helsefellesskapet har gjennom sine vedtekter forpliktet seg til at alle skal bidra til at den samiske befolkningen får likeverdige tjenester.</p> <p>Råsttigaisærklæringen – partnerskapsærklæringen for Helsefellesskapet i Finnmark skal gi retning og overordnede føringer for helsefellesskapets arbeid i perioden 2022-2023.</p>	<p>Foretaksledelsen</p> <p>Foretaket i samarbeid med alle kommunene i FIN</p> <p>Frivillighetssentralene i Kirkenes og Hammerfest</p>	0		Fortløpende	47

	Tilstrebe at pasientvertene på sykehusene kan kommunisere med pasientene på samisk.					
A. Kompetanse	For å styrke samisk språk og kulturkompetanse i foretaket skal FIN bruke kompetansen fra Sámi klinihkka Erfaringskonsulent skal inkluderes. E- læringskurs utarbeidet av SANKS deles med de regionale helseforetakene				Kontinuerlig	48
A. Internundervisning i HF om samisk språk og kultur	Øke bevisstheten om samisk språk og kultur hos alle ansatte i FIN. Obligatorisk undervisning på alle nyansatte dager i FIN. Ta i bruk eksisterende undervisningsmaterieell som Sámi klinihkka tilbyr – se SANKS.no Nyansatt kurs i Sámi klinihkka, filmes og publiseres. Obligatorisk e- læringskurs i kompetanseportalen som er utarbeidet av SANKS. Tema uke om samisk språk og kultur i FIN i forbindelse med 6. februar. FIN skal tilrettelegge for at ansatte skal få ta samisk språkkurs. Styrke sør- og lulesamisk fagkompetanse inne samfunn- og kultur i Sámi klinihkka iht nasjonal kompetansetjenestefunksjon.			E-læring	Oppstart våren 2022	47
A. Faglig påvirkning i grunnopplæringa til helsepersonell	Samarbeide med de som lager fagplaner slik at Samisk kulturkompetanse – temaet «den samiske pasienten» legges inn i grunnopplæringen til helsepersonell før de skal ha praksis med pasientkontakt. (RETHOS) Aktiv jobbing opp mot	Samarbeide med UIT			Høsten 2022	47

	helsefagutdanningene ved UiT for rekruttering av samisk helsepersonell.					
A. Selvmords - forebygging blant samer i Norge	Utarbeide plan der pårørende og etterlatte inkluderes. Et likeverdig og kultursensitivt behandlingstilbud/oppfølging overfor samiske etterlatte ved selvmord må sikres og styrkes SANKS utarbeider plan for den samiske befolkningen i Norge.		Finansiering til prosjekt utvikling		Arbeidet er startet 2021	48
A. Forebygging av vold og overgrep	Utvikle og implementere handlingsplan for forebygging av vold og overgrep.				Igangsatt	48
A. Utvikle undervisningsopplegg med fokus på selvmordsforebygging i Sápmi/samisk kontekst	Utvikle et undervisningsopplegg med fokus på selvmordsforebygging i Sápmi/samisk kontekst som skal deles i Helse Nord/ Helse Norge	VIVAT/RVTS Midt (regionale ressursentre om vold og traumatiskstress og selvmords forebygging)			Igangsatt	48
A. Oversettelser	Det må utredes hvilket informasjonsmateriell som burde oversettes til samisk språk, Sør-, lule og nordsamisk Pasientrettigheter skal oversettes til Sør-, lule og nordsamisk		Avhengig av finansiering av stilling for oversetter eller midler til å kjøpe tjenesten eksternt		2023	48
A. Lærings – og mestringstilbud til samiske pasienter språklig og kulturelt	FIN har etablert LMS i Sámi klinihkka som har et særskilt ansvar for å tilrettelegge språklig og kulturelt gruppebaserte lærings- og mestringstilbud til samiske pasienter med langvarige og/eller tilbakevendende helseproblemer.	Nasjonale kompetansesentre for mestring. Lærings og mestringenheter i Helse Nord.			Igangsatt	48

	Kursene bør utvikles innenfor alle tre språkområdene og i samarbeid med aktuelle HF.					
A. Forskning	Bruke eksisterende samisk helseforskning for å bedre tilbudet til samiske pasienter. Heve kompetansen innen urfolksmetodologi. Opprettelse av kombinasjonsstillinger forskning/klinikk i Sámi klinihkka knyttet opp mot forskning på samisk helse.	Samisk helseforskning	Finansiering av nye stillinger		Under iverksetting. Kombinasjonsstillingene ikke iverksatt	49
A Utvikling av tilbudet til den samiske pasient	Samisk geriatrisk team er opprettet. Utvide teamet med en alderspsykiater. Utvikle og tilpasse traumebehandling innenfor psykisk helse og rus/avhengighet for den samiske pasienten. Utvikle fagfeltet rehabilitering i samarbeid med avdeling Rehabilitering ved Kirkenes sykehus tilpasset den samiske pasienten. Tilpasse utvalgte kartleggingsverktøy for samiske brukere. Utvikle et tilbud til barn og ungdom i samarbeid med Barne- og ungdomsenheten i FIN. Ansette en samisktalende barnelege i Sámi klinihkka som kan ambulere til andre lokalisasjoner i FIN. Samisk akutteam /kriseteam gjeninnføres, nasjonalt team styrkes med denne funksjonen. Implementere foreldreintervjuet til samiske pasienter (tidligere KFI) i Helse Nord. Opplæring legges inn i kompetanseportalen. Familieteam som jobber poliklinisk med samiske familier nasjonal.		Finansiering av nye stillinger. Familieteam Alderspsykiater Akutt/krise team		Flere av områdene er igangsatt. Nye stillinger vil søkes om i budsjett prosess 2023/2024	51

B. Samisk uke og Markering 6. februar	På våre nettsider og internt på alle lokalisasjoner i FIN. Temauke om samisk språk og kultur i forkant av 6.februar. Denne uken skal matservering gjenspeiler samiske mattradisjoner. Innkjøp av samisk flagg som kan benyttes under pynting av lokalene i FIN 6. feb. Kulturprogram som strekker seg over en hel uke.			Felles rammer for markering. Kommunikasjon Settes inn i Årshjul - samarbeid med fagnettverket i forkant av samisk uke	Temauke er planlagt første gang 2023	48
B. Samisk kunst	Det samiske skal synliggjøres ved samisk kunst og annet samisk symbolikk ved alle være lokalisasjoner. Kartlegging av samisk kunst i FIN Skilting i FIN på nord samisk i alle nye bygg i FIN samt i bygg som skal oppgradere skiltingen.	Kunstkomiteen v/Nye Hammerfest sykehus (NHS)			Igangsatt	48
B. Kulturelle tiltak	FIN skal ved arrangementer inkludere samiske kulturinnslag i programmet.				Iverksatt	48
B. Samisk mat	FIN skal tilby samisk mat gjennom hele året for pasientene og ansatte i FIN.	Kirkenes Storkjøkken	0		Våren 2022	48
B. Etablere et samisk uttrykk i lokalisasjonene i FIN for pasienter, pårørende og ansatte	Ved alle FIN sine lokasjoner skal møterom, venterom og andre fellesarealer gjenspeiler samisk kultur i form av leker, bilder, aviser, musikk og informasjonsmateriell.				Fortløpende	49
C. Strukturelle tiltak	Utvikle Sámi klinihkka til et urfolkssenter: Opprette og videreutvikle samarbeid med urfolks fagmiljø og organisasjoner internasjonalt.				Iverksatt	37
C. Fokus på samiske helsetjenester i planer og strategier	Sikre samisk fagdeltakelse ved utarbeidelse av aktuelle strategier og planer både regionalt og nasjonalt.		0		Iverksatt	47
C. Utlysningstekster	Fast tekst for å sikre søkere med samisk språk eller kulturkompetanse		0	X	Iverksatt	47

	implementert i mal for alle FIN sine utlysningstekster					
C. Samisk skilting i HF	Skilting på nordsamisk og norsk på alle lokalisasjonene i FIN. I lokalisasjonene utenfor Finnmark skal det lokale samiske språk benyttes.				igangsatt	48
C. Sikre samisk representasjon til brukerutvalget og ungdomsrådet i helseforetaket -	Det bør sikres samisk representasjon på alle nivå i helsetjenesten. Det skal være en representant med samisk språk- og kulturkompetanse i Brukerutvalget og en i ungdomsrådet i FIN. SANKS har et samisk brukerråd.			X	Er iverksatt	47
C. Støtte opp om bevissthetskampanje for registrering av morsmål	Registrere språk i pasientinformasjon DIPS, pasientjournalen, henvisningene (familie Sosialt).	Legeforeningen Helse Nord IKT		X	Fortløpende	
C. Styrke tolketjenesten	Klinikkene/sykehusene i FIN skal aktivt ta i bruk samisk tolketjeneste Informasjonskampanjer om tolketjenesten i Helse Nord Utarbeide egen webside for bestilling av samiske tolker Utvikling av teknologi for bestilling og bruk av tolk (språkdatabase/APP) Tilrettelegge for tilsvarende ordning med fysisk tolkning tilgjengelig ved Kirkenes sykehus og andre lokalisasjoner i Helse Nord som er etablert ved Hammerfest sykehus		Finansiering av stillinger til tolketjeneste og oversettelse		2022/2023	33/47

	Etablere tolketjenesten som et nasjonalt tilbud. Målet er å etablere tolketilbud også på sør- og lulesamisk språk. Styrke tjenesten med språkmedarbeidere for oversettelser til alle tre samiske språk Tilby døgkontinuerlig tolking					
C. Velferdsordning	Permisjonsordning tilknyttet dødsfall/begravelser tilpasses samisk tradisjon.	HR- FIN			2023: forbindelse med evaluering av permisjonsreglement	
C. Sikre ansatte med samisk språk og kulturkompetanse i foretaksledelsen	Klinikkjef i Sámi klinikkha sitter i direktørens lederstab. I foretaksledelsen er det flere personer som har samisk språk og kulturkompetanse.					47
C. Rekruttering og stabilisering	Ved deltagelse på utdanningsmesser o.l skal presentasjonen av FIN ha en samisk profil og foretaket skal ha et særlig fokus på å rekruttere personell med samisk språk og/eller kultur kompetanse (sør,- lule og nordsamisk) FIN må ha et særlig fokus på å stabilisere ansatte med samisk språk og kulturkompetanse.					47
C. Samisk helseteam	Det etableres to pasientsentrerte helsetjenesteteam (PSTH) i FIN. FIN må sikre at disse teamene skal ivareta pasienter med samisk språk og kultur. D-FACT er under etablering i Sámi klinikkha. D-FACT ung er under utredning.	<u>Alle kommunene i Finnmark</u>			Under etablering/ utredning 2022	55

C. Fokus på etterspørsel av helsepersonell med samisk språk og/eller kulturkompetanse	<p>Frivillig registrering av hvem som har samisk språk kompetanse og gi de lønnsgodtgjørelse knyttet til språkkompetansen.</p> <p>Målet er at samtlige avdelinger med pasientkontakt skal kunne legge til rette for å ha personell med samisk språk – og kulturkompetanse tilgjengelig ved behov.</p>		<p>Beløp avhengig av størrelse på tillegget og antall ansatte som har kompetansen</p>	<p>Er iverksatt for noen forbund</p>	<p>47</p>
C. Samarbeidspartnere	<p>Sametinget Helse Sør-Øst RHF, Helse Vest RHF og Helse Midt RHF UIT / Samisk helseforskning Nord Universitet Samisk høyskole Samiske organisasjoner som for eksempel Samisk legeforening, helsefelleskapet i FIN Statsforvalteren Troms og Finnmark Fylkeskommune Kommunene i FIN sitt nedslagsfelt Private avtale institusjoner Helse Nord/ de andre HF-ene Sannhets- og forsoningskommisjonen USHT, utviklingscenter for sykehjem og hjemmetjenester til den samiske befolkningen i Finnmark Senter for Nordlige folk Samerådet</p>				

5. Oppsummering og avslutning

For å kunne tilby likeverdige helsetjenester til den samiske befolkningen må helsepersonell ha tilstrekkelig kunnskap om samisk språk og kultur. Strategidokumentet «Spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen» (2020) og styret i Helse Nord RHF konkluderte med at det kreves en betydelig kompetanseheving i spesialisthelsetjenesten for å sikre at samiske pasienter får et tilfredsstillende tilbud.

Arbeidsgruppen har med dette levert sin rapport med tiltaksplaner. Arbeidsgruppen har beskrevet tiltak der ansvaret for oppfølging av tiltakene ligger både på regionalt og lokalt nivå. Arbeidsgruppen mener tiltaksplanene, både de felles tiltakene og tiltakene ved de enkelte helseforetakene, vil være nyttige redskap i det videre arbeidet med å sikre kvalitet og kompetanse om samisk språk og kultur i helseforetakene i nord.

Komagband fra Sør-Troms-Ofoten regionen